

Ilkka Pyysiäinen

**Matti Kamppinen kirjoittaa jälleen kerran monelta osin oivaltavasti uskonnosta arvioi-
dessaan Sam Harrisin ja Richard Dawkinsin
kirjoja (*Tieteessä tapahtuu* 5/2007). Olen jois-
takin asioista samaa mieltä ja pidän kirjoitusta
arvokkaana keskustelupuheenvuorona. Haluan
kuitenkin kiinnittää huomiota yhteen ongel-
malliseen seikkaan.**

Kamppisen mukaan Harrisin kirja alkaa tarinal-
la, johon jokaisen uskonnotutkijan olisi syytä
tutustua (miksi?). Tarina kertoo verisen itsemur-
haiskun suorittajasta, jonka teosta niin hänen
vanhempansa kuin naapurinsa ovat ylpeitä.
Kertomuksesta voidaan kuulemma päätellä po-
jan olleen a) uskovainen ja b) muslimi (mutta ei
juuri muuta).

Koska Harrisin kirja on Kamppisen mukaan
uskontotiedettä parhaimmillaan, voisi olettaa,
että tarina on hyvin dokumentoitu ja sille on
olemassa jokin lähde. Näin ei kuitenkaan näy-
tä olevan. Harris on mitä ilmeisimmin sepittä-
nyt koko jutun omasta päästään ja pitää sitä tästä
huolimatta jotenkin todistusvoimaisena.

Itsemurhaterroristeja tutkinut antropologi
Scott Atran kysyy *The Edgen* verkkosivuilla
(<http://www.edge.org/discourse/bb.html>), mis-
tä Harris on saanut "faktansa". No, hän kuulem-
ma vain "lukee".

Kuusi kuukatta itsemurhaiskun jälkeen kir-
joitetut lehtijutut ovat kuitenkin keskimäärin 30-
prosenttisesti virheellisiä keskeisten faktojen ja
varsinkin iskun tekijän motiivien ja perheen tun-
tojen osalta (Michiganin yliopiston tietokanta).
Ahkerimmat viimeaikaiset itsemurhapommitta-
jien ryhmät ovat lisäksi pääosin maallisia mutta
nimellisesti hindulaisia (Sri Lankan tamil-tiike-
rit). Atranin tekemät lukuisat palestiinalaisten it-
semurhapommittajien läheisten haastattelut eivät
myöskään kerro minkäänlaisesta vanhempien yl-
peydestä lastensa hirmutekojen takia.

Atran haastatteli muun muassa erään 16-vuo-
tiaan itsemurhaiskussa menehtyneen lapsen van-
hempia Gazassa syyskuussa 2004. Atran kysyi

isältä, arveliko tämä poikansa teon parantavan
asioita. "Ei", isä sanoi ja ojensi Atranille Hama-
sin suosittelman Al Aqsan marttyyriprikaatin
pamfletin, jossa ylistettiin kuusi kuukautta ai-
emmin kuolleen pojan tekoa. "Ota sinä tämä",
isä sanoi, "polta se, jos haluat. Onko tämä muka
pojan arvoinen?"

Kertaakaan Atran ei myöskään ole törmän-
nyt uskomukseen paratiisin 72:sta neitsyestä itse-
murhaiskun motiivina. Tilastot osoittavat myös,
että iskujen tekijät eivät ole kouluttamattomia,
köyhiä tai häiriintyneitä. Monilla on ollut yliopis-
tokoulutus ja hyvä toimeentulo.

Samanlaista kritiikkiä Harrisin "faktoja" koh-
taan esitti turkkilais-yhdysvaltalainen fyysikko
Taner Edis eräessä konferenssissa, jossa olin tam-
mikuussa 2007. Edis on aktiivinen ateisti, mutta
hän on myös asioihin vakavasti suhtautuva tut-
kija, joka vaatii, että faktojen on pidettävä paik-
kansa.

Atran kysyykin (siteeraten Harrisia itseään),
vastaako Harris todelliseen todistusaineistoon ar-
gumenteilla, jotka on "suunniteltu minimoimaan
henkilökohtaisten vinoumien ja itsepetoksen jul-
kiset vaikutukset" vai jatkaako hän "teeskente-
lyä, että tietää asioita, joita sinä et tiedä". Atranin
mukaan Harrisin (ja eräiden muiden) Salk Ins-
tituutin konferenssissa "tosiksi vannotut mut-
ta kritiikittömät argumentit tieteen moraalisesta
voimasta ja uskonnon moraalisesta vararikosta
eivät sisältäneet tiedettä lainkaan".

Puuttumatta asiaan muilta osin olen halunnut
tuoda esiin vain sen, että myös uskontokritiikis-
sä väitteet on perusteltava tosiasioilla ja yleistä-
misen ongelmaan on suhtauduttava vakavasti.
Muuten uskontokritiikistä voi tulla eräänlainen
käänteinen ristiretki, jossa tarkoitus pyhittää kei-
not. Sellaista en suosittelen opiksi uskontotietei-
lijöille.

*Filosofian tohtori Ilkka Pyysiäinen työskentelee
Suomen Akatemian tutkijana.*